

אברהם רייזען

די גרויסע סופה

דאָס קלענסטע שטיבל אין גאָס איז געווען ברוכס. דאָס דאָזיקע שטיבעלע האָט געהאַט מער ענלעכקייט צו אַ כאַטקע אין אַ דאָרף איידער צו אַ שטעטלשן בנין, נאָר דער דאָך מיט צעפּוילטע שינדלען איז געווען אַן עדות, אַז דאָס שטיבעלע איז אַ שטעטלשע און די מזוזה ביים טיר – אַז עס איז אַ ייִדישע.

דאָס שטיבעלע אינעווייניק האָט קיינע צימערן ניט געהאַט, די עלטערע טאָכטער האָט אפּילו אַ מאָל געפרוּווט די צווייטע העלפֿט פֿון שטיבעלע, וואָס איז געווען אַפּגעצוימט מיט אַ הילצערנעם ניט געפֿאַרבטן אַלמער, אַ נאָמען געגעבן "די פֿינצטערע קאַמער", דאָס האָט זיך איר אָבער ניט איינגעגעבן. פֿינצטער איז אפּילו אין דער אַנדער העלפֿט געווען גענוג, אָבער קיין איינדרוק פֿון אַ "קאַמער" האָט דאָס געמאַכט. צוויי מאָל האָט זי עס מיט דעם דאָזיקן נאָמען אָנגערופֿן, אָבער, אַז די אַלע הויזיקע האָבן איר ניט אונטערגעהאַלטן, האָט זי אליין אויך אויפֿגעהערט צו גלייבן אין די ריכטיקייט פֿון נאָמען, און זי האָט צוגלייך מיט אַלע הויזיקע אָנגערופֿן די צווייטע העלפֿט – "דער פֿינצטערער ווינקל"...

עס פֿאַרשטייט זיך, אַז אַן אַלמער אין אַזאַ ענגען שטיבל איז ניט אַזאַ אָנגעלייגטער גאַסט. הויך און שטאַלץ און קאַלטבלוטיק איז ער געשטאַנען אין מיטן שטיבעלע און האָט זיך ניט געלאָזן אַ קער טאָן דעם לעבעדיקן מענטשן... דער אַלמער איז אָבער געווען אַ ירושה פֿון ברוכס עלטערן און מען האָט זיך מיט אים געמוזט האַלטן, בעטנדיק אויף אים אַלע טאָג אין האַרצן אַ מפֿלה...

אָבער נאָך מער אַפּקומעניש איז געווען דער אויוון. אָט דער אכזר האָט פֿאַרכאַפט כּמעט דרייַ חלקים פֿון שטיבל. דער אַלמער איז זיינער גאָר אַ נאָענטער שכן געווען, נאָר שטאַרק ליב איינע די אַנדערע האָבן זיי זיך ניט געהאַט: זיי האָבן ביידע זיך שטענדיק ביז אָנגעקוקט. סיידן ערבֿ פּסח ווען צבֿיה, די בעל-הביתטע פֿון שטיבעלע

פֿלעגט דעם פֿאַרנט פֿון אויוון אָפּקאַלכן, דאַן פֿלעגט ער עפעס אָנהייבן אַ ביסל ווי פֿריינדלעכער קוקן אויף זיין שכן.

ווי קומט אין אַזאַ קליין שטיבעלע אַזאַ גרויסן אויוון, ווייסן אפֿילו ניט זיינע בעלי-בתים. דאָס שטיבעלע שטייט שוין אַוודאי הונדערטער יאָרן. ווער ווייס, וואָס פֿאַר אַ משוגעים פֿאַרצייטן זיינען געווען, וואָס פֿאַר אַ מיין זיי האָבן דערמיט געהאַט. זיי, די בעלי-בתים, האָבן דאָס שטיבל ניט געקויפֿט. גלייך נאָך ברוכס חתונה האָט דער פֿאַטער אים אַריינגעזעצט אַהער, און אָט אַזוי זיצט ער שוין עטלעכע צענדליק יאָר. צו דערגיין די געשיכטע פֿון דעם שטיבעלע האָט ער קיין צייט ניט, ער האָט בילכערע זאַכן: ברוך איז אַ ייד, וואָס האָט אַ ווייב מיט אַ סך קינדער און מיט ווייניק פֿרנסה...

בכן איז איינס פֿון די ערשטע אומגליקן אין ברוכס הויזגעזינד די ענגשאַפֿט. ברוכס ווייב, צביה איז אפֿילו אַ בריה אַ יידענע, די עלטערע טאָכטער האָט נאָך איר אַריבערגעשטיגן, און אָט די צוויי בריות אַרבעטן גענוג, כדי צו מאַכן עפעס אַרדענונג, געראַמקייט אין שטיבעלע. אָבער וויפֿל זיי זאָלן ניט אַרבעטן העלפֿט עס ניט. אָט איז נאָך אַנבײַסן; די מוטער און טאָכטער האָבן דאָס געזינד אַוועקגעלייגט אויפֿצורוימען, מאַכן אַ שטיקעלע דורכאַנג צום טיש, עס געדויערט אָבער ניט קיין צען מינוט, עס פֿאַלט עפעס אַראָפּ אויף דער ערד, עפעס ניט פֿאַרזיכטיק אַוועקגעשטעלט, עטוואָס די באַנק אַ דריי געטאָן, און אין שטייול קען מען שוין ווידער נישט דורך גיין, כאַטש נעם און שפּרינג! וואָרעם אויסער דעם אַלמער און אויוון האָבן זיך נאָך, פֿאַרשטייט זיך ממלא, געפֿונען אין שטיבל צוויי בעטן, אַ טיש און צוויי לאַנגע בענק פֿון וועלכע איינע, די לענגערע, האָט מיט איר שפיצן געלעכערט די ווענט; און קלענערע כלי-בית.

— האָט אונדז דײַן טאַטע אַ ירושה געלאָזן! — פֿלעגט צביה ניט איין מאָל "שטעכן" איר ברוכן, ווען די ענגשאַפֿט איז געווען ניט צו דערטראָגן, למשל ביים אויסבעטן די בעטן, ביים חלה באַקן, טשאַלנט רוקן און נאָך אַזוינע צייטן פֿון הוא-האָ.

ברוך פֿלעגט איר קיין מאָל נישט ענטפֿערן, וואָרום ער אַליין איז אָט מיט דער דאָזיקער ירושה אויך ניט געווען צופֿרידן. כאָטש צייטנווייז פֿלעגט ער טראַכטן : פֿון דעסטוועגן פֿאַרט אָן אייגענער ווינקל...

אויסער וואָס די בעלי-בתים פֿון שטיבעלע האָבן געליטן פֿון די ענגשאַפֿט פֿיזיש, האָבן זיי אויך גייסטיק געליטן און מען קען זאָגן, אַז די גייסטיקע ליידער זיינען פֿיל גרעסערע געווען...

אמת, ברוך איז געווען אַן אָרעמער ייד, אָבער דאָך איז ער געווען אַ בעל-הבית, געשטאַמט פֿון שיינעם יחוס, איצע זלאָטעס למשל איז געווען זיינער אַ גאָר אַ נאָענטער קרובֿ, און איצע זלאָטעס איז אַ ייד אָן עושר... אויסער דעם דאָזיקן קרובֿ האָט ער געהאַט נאָך פֿיל קרובֿים: צביהן איז אויך ניט געווען חלילה קיין עלענדע, אויך ניט פֿון אַ שטיין געבוירן. פֿון ביידע צדדים האָבן זיך אָנגעקליבן מומעס, פֿעטערס, שוועסטער-קינדער, שני בשלישי אַ היפשע ביסל. און אָט טאַקע צוליב דער דאָזיקער משפּחה האָט ברוך מיט זיין צביה מיט דער עלטערער טאָכטער, געהאַט ניט זעלטן שפּיכות דמים.

עס טרעפֿט זיך, און ניט זעלטן, אַז צביה ווערט געלעגן מיט אַ יינגל. עס פֿאַרשטייט זיך אַז עס איז אַ שִׁמְחָה, זאָל זיין אפֿילו – דאָס דריטע יינגל. אין שטיבעלע איז טאַקע ענג, אָבער די ערשטע וואָך ליגט דאָס ניי-געבוירן קינד נעבן דער קימפעטאָרין און פֿאַרנעמט ווייניק פּלאַץ, שפּעטער אַז עס דאַרף האָבן אַ וויגעלע איז אויך ניט קיין בייז. צביה האָט אַלע קינדער אויסגעהאַרעוועט אין הענג-וויגעלעך, וואָס דאָס פֿאַרנעמט נאָר אַ פּלאַץ אין דער לופֿטן, עלעהיי אַ צווייטער גאָרן... אָבער דעם ברית מאַכן איז ניטאָ וווּ, אין ברוכס שטיבעלע קען זיך ניט אפֿילו דער נויטיקער מנין פּאַטויפּען און ווי געזאָגט, ברוך מיט צביהן זיינען בעלי-משפּחה און רופֿן מוז מען יעדן.

און דאָ הייבן זיך אָן די שפּיכות דמים, די רייכערע מומעס און פֿעטערס, וואָס זיינען די גאַנצע "שיינדל", קומען ערשט נאָכן ברית און אויך ניט אַלע צוזאַמען נאָר פּאַרווייז, און ברוך מוז זיך פֿאַר יעדן פֿאַרענטפֿערן, וואָס איז אַזוי ענג, און וואַרפֿט פֿאַרצווייפֿלטע בליקן אויף די ווענט, ווי ער וואָלט וועלן זיי בעטן: ווערט עפעס ברייטער, גזלנים!...

אַבער נאָך גרעסער זײַנען די שפּיכות דמים בײַ יעדן יום-טובֿ, ווען די קרובֿים ווי דער מנהג איז, לאַדן אײַן אײַנע די אַנדערע אויף "כבוד".

— זאָלסט זיך אָקערשט ניט לאָזן בעטן אויף ברכה! — קלאַפט אים אין שול אַ יעדער קרובֿ אין פלייצע נאָכן יום-טובֿדיקן דאווענען — למען השם מיט צבֿיהן און מיט די קינדערלעך. הערסט, ברוך?

ברוך הערט. וווּ דען? ער וועט ניט גיין און אָנמאַכן אַ ברוגז? ... אַוודאי קומט ער צו יעדערן מיט זײַן גאַנצען געזינד. מען מאַכט ברכה, מען ווינטשט לחיים, און נאָכן כבוד, ווען ער דאַרף צו זיך רופֿן, לויט דער מנהג אין שטעטל, דינט אים ניט די צונג אַרויסצורעדן זײַן אײַנלאַדונג, און ער שטאַמלט קוים אַרויס:

— איצטער וואָלט מען געדאַרפֿט צו מיר גיין...

— איי"ה, אַז דו וועסט בויען אַ גרעסערע שטוב... גאָט וועט העלפֿן...

באַקומענדיק אַזאַ ענטפֿער, וויל ער צוריק ענטפֿערן: וואָס איז? אין אַ גוט לעבן איז ניט ענג. — וואָס קען זײַן אין גרונד, אַ קליגערער ענטפֿער? ... אַבער דער ענטפֿער בלייבט בײַ אים ווי אין האַלדז, און ברוך קען אים בשום אופן ניט אַרויסרעדן, כאַטש נעם און שלעפֿ אים אַרויס פֿון דאָרטן מיט אַ האַנט...

און פֿאַרגעסנדיק צו באַדאַנקען "פֿאַר אלעס גוטן", ווי דער דרך-ארץ איז, גייט ער אַרויס פֿון קרובֿ, נאָכשלעפֿנדיק נאָך זיך דאָס געזינד, און אים דאַכט זיך, אַז ניט פֿון "כבוד" גייט ער, נאָר פֿון אַ מאַלצײַט, וואָס אַ גבֿיר האָט געמאַכט פֿאַר אַרעמע לײַט.

און דאָס פנים פֿלאַמט אים פֿאַר חרפה, און מיטן דאָזיקן געפֿיל גייט ער אַוועק צו אַ צווייטן קרובֿ, אַ דריטן, אַ פֿערטן, וואָס דען? ניט גיין און אָנמאַכן אַ ברוגז? ...

אַבער יעדער יום-טובֿ צו גיין אויף "כבוד" און צו זיך די "משפּחה" קיין מאָל ניט אײַנלאַדן, וואָלט ברוך נישט געקענט פועלן בײַ זיך פֿאַר קיין פֿאַל ניט. אַזוי געפֿאַלן זײַן וואָלט שוין אפֿילו ברוך, דער אַרעמער אין דער משפּחה, ניט געקענט.

פסח, שבועות, חנוכה אויף לאַטקעס, פורים צו דער סעודה, קען ער
טאַקע צוריק צו זיך אויף כבוד ניט רופן: זיין שטיבעלע קען אַזאַ
גרויסן עולם ניט אויפֿנעמען. דערפֿאַר אָבער איז דאָך דאָ נאָך אַ יום-
טובֿ – סופות. סופות לאַכט ברוך פֿון דער גאַנצער וועלט!

ברוכס שטיבעלע איז טאַקע די קלענסטע אין גאַס, אָבער דער הויף
איז דער גרעסטער. "פלאַץ" איז אין שטעטל נישט קיין גרויסע
מציאה, דער עיקר איז דאָס בויען, און ווען ברוך איז ניט ביכולת
אויסצובויען אַ גרויס הויז אויף זיין גרויסן הויף, קען ער אָבער
דערפֿאַר אַוועקשטעלן סופות אַזאַ סופה, וואָס זאָל זיין די גרעסטע
פֿון אַלע סופות. ווען אַ גאַנץ יאָר לעבט ברוך מיטן הויזגעזינד אין
ענגשאַפֿט, וויל ער כאַטש לעבן אין רחבֿות זיבן טעג אין יאָר. אַ חיי-
שעה איז אויך אַ לעבן, בפרט זיבן טעג, – אַ קלייניקייט זיבן טעג אין
געראַמקייט, היינט דאָס ניט פֿאַרשעמט ווערן פֿאַר דער משפּחה!...

און גלייך נאָך יום-כפור נעמט זיך ברוך בויען זיין פּאַלאַץ – די סופה.
קודם-כל שיקט ער אַרױף זיין עלטערן בחורל אויפֿן בוידעם, וווּ עס
ליגן אַ פֿיר-פֿינף ברעטלעך, אויך ירושה נאָך פֿון זיין טאַטן. עס
פֿאַרשעמט זיך, אַז די עטלעכע ברעטלעך, וואָלטן אפֿילו "אויף אַ צאָן
נישט געקלעפט" אויף אַ געוויינלעכער סופה. בפרט אויף אַזאַ גרויסע
, ווי ברוך נעמט זיך פֿאַר צו מאַכן. מען דאַרף אָבער ניט פֿאַרגעסן,
אַז ברוך איז אַ גרויסער "עקאָנאָם", די סופה בױט ער ניט אין מיטן
הויף, ער זאָל דאַרפֿן האָבן פֿיר גאַנצע ווענט, נאָר ער שטעלט זי צו
צום וואַנט פֿון שטיבל. די סופה דאַרף דאָך זיין גרעסער פֿאַר זיין
שטיבל, שטוקעוועט ער טאַקע צו צום וואַנט די עטלעכע ברעטער,
וועלכן גרייכן ביז דעם שכנס גאַרטן, וואָס האָט צום גליק אַ פּאַרקאָן
פֿון ברעטער. האָט שוין ברוך צוויי ווענט, כמעט פֿאַרטיק, בלייבט
אים נאָך אַנדערהאַלבן, נעמט ברוך אַראָפּ די דריי ווינטער-פֿענסטער
פֿון בוידעם, די צוויי טירעלעך פֿון אַלמער, דאָס איבעריקע באַרגט ער
צו בײַ די שכנים, וועלכע "גייען אַרײַן אין זיין לאַגע" און באַרגן אים
פֿון דאָס לעצטע, און די סופה האָט שוין פֿירטהאַלבן ווענט און אַ
חלול אויף אַ טיר. די טיר איז שוין ניט פֿון ברעטער, נאָר פֿון קאָלדרע
און דווקא פֿון צוויי קאָלדרעס, ווייל אַ גרויסע סופה מוז האָבן אַ
גרויסע טיר און איין קאָלדרע קלעקט ניט...

אַז דער בנין פֿון דער סוכה ווערט פֿאַרטיק און קיין מאַנסבילשע
אַרבעט דאַרף זי שוין ניט, נעמען זיך צו איר ערשט די ווייבער –
צבֿיה מיט דער עלטערער טאָכטער. זיי קערן זי גוט אויס, שיטן אויס
מיט געלן זאַמד און מען טראָגט אַרויס די גאַנצע מעבל פֿון שטיבל,
ד.ה. דעם טיש מיט צוויי בענק און די צוויי טאַבורעטן אין סוכה
אַריין. דאָס שטיבל בלייבט פוסט, פֿילט זיך ווי באַליידיקט, און די
פֿיר ווענט מורמלען דאָכט זיך: גרויסע יחסנים!... אָבער וועמען פֿון
הויסגעזינד ליגט יעצט אין קאָפּ דאָס שטיבל, ווען אויפֿן הויף שטייט
אַזאַ גרויסע סוכה! אַלע לאַכן איצט פֿון שטיבעלע און ווילן
פֿאַרגעסן, אַז נאָך סוכות וועט מען צוריק צו איר מוזן אָנקומען און
זי וועט זיך גענוג דעמאָלט נוקם זיין מיט איר ענגשאַפֿט...

ווער געדענקט אין אַ גליקלעכער צייט, וואָס שפעטער וועט זיין?...

יעצט אָבער איז די סוכה די איינציקע דירה פֿון הויזגעזינד און דאָס
שטיבל דינט אַלס אַ קיך...

– אַ קיך – זאָגט צבֿיה איראַניש – איז אַ גאַנץ גרויסע...

דאָס שטיבעלע הערט און ווערט נעבעך צופלאַצט און די פֿיר ווענט
קלערן: וואָרט, וואָרט, מיר וועלן זיך מיט אייך אָפרעכענען!...

ווער הערט זיין אָבער יעצט? די גרויסע סוכה איז דערוויילע די
יחסנטע. די משפּחה וועט טאָקע אויף כבוד אַהער קומען און ניט אין
שטיבעלע.

און ווירקלעך, דעם אַנדערן טאָג יום-טובֿ פֿאַררופֿט ברוך אויף
"ברכה" דאָס שיינדל פֿון זיין משפּחה.

– איר וועט אָנקוקן אַ סוכה! זאָגט ער מיט אַ שטאַלצן שמייכל: – אַ
סוכה – אַ פֿעלד! אַ רחבֿות!...

– אַהאַ! – ענטפֿערט אים ווער פֿון זיין משפּחה – סוכות ביסטו דאָך
טאָקע אַ קייסער...

און די משפּחה גייט צו ברוכן אויף ברכה און ברוך נעמט-אויף מיט
כל הכבודים, וואָס זיין צבֿיה האָט פֿאַרן לעצטן גראָשן אָנגעגרייט,
און ער שטייט הינטער זיי און באַדינט זיי מיט אַ שטראַלענדן פנים,

און קען זיך נישט איינהאלטן און מוז כאָטש צו איינעם פֿון די קרובֿים
אַ זאָג טאָן :

— מיר דאָכט זיך, אַז מײַן סופּה איז גרעסער פֿון אייערע...

דער "מיר דאָכט" איז נאָר פֿון איידלקייט וועגן. ברוך איז זיכער אַז
זײַן סופּה איז די גרעסטע אין שטאָט.

און גרויס איז זײַן שמחה, ווען דער רייכסטער קרובֿ זײַנער ענטפֿערט
אים מיט אַ מין געפֿעלנקייט :

— מײַן סופּה איז אַ ברעקל... זיך נישטאָ ווי אַ קער צו טאָן...

אָט דעם ענטפֿער געדענקט ברוך אַ גאַנץ יאָר און דער ענטפֿער גיט
אים מוט און העזה צו גיין די איבעריקע יום-טובֿים צו זײַן משפּחה
אויף כבוד ; נישט קשה, סופּות באַצאָלט ער זיי כפֿל-כפֿלים...

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון משה פֿעלער, נח מילער, לעאָנאַרד פּראָגער
רפֿאל פֿינקל און אַברהם ברוך בערקאָוויץ

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved